

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/71-1>
УДК 330.117:330.112

Видобора В. В.

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2255-0970>

Vydobora Volodymyr

Ph.D in Economics, Associate Professor,
Odesa National Economic University

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE NEWLY INDUSTRIAL COUNTRIES OF LATIN AMERICA: HISTORICAL ASPECT

У статті здійснено ретроспективний огляд становлення та розвитку нових індустріальних країн Латинської Америки, починаючи з колоніального періоду, упродовж XX ст. та закінчуючи 20-ми роками XXI ст. Розглянуто превалюючі тенденції розвитку Аргентини, Бразилії, Мексики упродовж обраного історичного періоду. Визначено основні драйвери та стримуючі фактори економічного зростання. Досліджено динаміку основних економічних показників, зокрема росту ВВП, частки провідних галузей економіки у структурі ВВП, частки експорту товарів та послуг у ВВП тощо. Виявлено, що найвищі темпи економічного зростання країн спостерігали під час впровадження промислової політики імпортозаміщення. Водночас, її позитивний вплив виявився не довготривалим через дію «периферійного капіталізму», недосконалості суспільно-політичних інституцій та зростанням залежності від світової економіки.

Ключові слова: економічний розвиток, економічне зростання, країни Латинської Америки, імпортозаміщуюча індустріалізація, нові індустріальні країни.

The retrospective review of the formation and development of the new industrial countries of Latin America, beginning with the colonial period and continuing through the 20th century and ending with the 20s of the XXI century is provided in the article. The prevailing development trends of Argentina, Brazil, Mexico during the selected historical period are considered. The main drivers and restraining factors of growth are determined. The dynamics of the main economic indicators, in particular gross domestic products (GDP) growth, the share of the leading sectors of the economy in the GDP structure, the share of exports of goods and services, etc. are studied. The experience of new industrial countries of Latin American countries proves that the foundations for the formation of the economic policy of these countries is founded in the colonial period and related to the nature of the use of natural resources, social institutions, foreign trade and financial relations. It is revealed that the peak of economic growth of the newly industrialized countries was reached after the countries gained independence and due to the industrialization policy aimed at import substitution, which at the initial stage provided many benefits for the economy, when consumer goods were substituted. This made it possible to achieve self-sufficiency in a wide range of consumer goods, to create a sufficiently diversified manufacturing industry, to change the sectorial structure of the economy, etc. At the same time, its positive influence was not long lasting, because it did not contribute to the technological development of industry and the export of highly competitive products, instead, it caused macroeconomic and financial instability, social upheavals and crises in the new industrial countries of Latin America. This was due to the action of "peripheral capitalism" (the process of borrowing and spreading technology, economical model, consumption standards, as well as cultural values to other social cultures that are not adapted to their adoption), imperfections of socio-political institutions, and dependence on the world economy.

Keywords: economic development, economic growth, Latin American countries, import-substituting industrialization, new industrialized countries.

Постановка проблеми. З другої половини минулого століття Латинська Америка послідовно закріплює свої позиції в контексті економічного зростання. На відміну від європейських та азійських держав, політика економічного росту яких значною мірою зумовлена експортоорієнтованою індустріалізацією, економічний ривок латиноамериканських країн відбувався на основі імпортозаміщуючої моделі індустріалізації. Відповідно, детальний огляд передумов та особливостей реалізації політики імпортозаміщення у нових індустріальних країнах Латинської Америки обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми економічного розвитку латиноамериканських країн, зокрема промисловості, зовнішньої торгівлі, фінансового сектору та інших сфер, становлять широкий науковий інтерес серед низки науковців у всьому світі. З цього питання заслуговують на увагу праці таких дослідників, як: Жданова Л. [1; 2], Звєряков М. [3], Кардосо І. [4], Меддісон А. [6], Пребіш Р. [7; 8], Хофман А. [11] та ін. Разом із тим, систематизація передумов та тенденцій економічного розвитку нових індустріальних країн Латинської Америки в історичному аспекті потребує подальшого вивчення.

Мета статті – аналіз особливостей та чинників економічного розвитку нових індустріальних країн Латинської Америки в історичній ретроспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумови економічної політики цих країн було закладено ще в колоніальний період і відповідають моделі «периферійного капіталізму», в якій «діють закони капіталізму, модифіковані архаїчною національною специфікою» [3, с. 16]. Для таких країн характерна така галузева структура економіки, в яких провідну роль відіграють сировинні галузі – сільське господарство, добувна промисловість, – а промисловість та виробництво високотехнологічної продукції з вищою доданою вартістю слабозвинені [1, с. 77]. Відповідно, залежність розвитку, притаманна для периферійного капіталізму, сформувалася у період панування материнських країн і відповідним чином позначилася на характері економічної політики, розвитку суспільних інститутів, побудови зовнішньо-торговельних та фінансових відносин.

Латиноамериканський регіон має значні природні ресурси. Загальна земельна площа на душу населення в 1950 р. в Латинській Америці вдвічі-втричі перевищувала рівень США і понад у 20 разів – рівень Південної та Східної Азії. При цьому експлуатація цих ресурсів

мала свої особливості. Зокрема земельна система, введена іспанцями, «енком'єнда» надавала великі володіння «конкістадорам», а також право експлуатувати працю корінного населення як кріпаків, які повинні були сплачувати податки та виконувати трудову повинність. Поступово така форма залежності від колонізаторів була замінена «гасієндою», що функціонувала у формі великих земельних володінь.

Однак під час колоніального періоду Іспанія як материнська країна зовсім не цікавилася сільським господарством, а більшість зусиль витрачали на видобуток дорогоцінних металів. Першим джерелом, звичайно, було золото, вже знайдене корінними жителями Америки з розсипних джерел. Другим кроком стало розширення видобутку розсипного золота, а третім – запровадження ртутної амальгамації, що підвищила ефективність видобутку і уможливила видобуток срібної руди нижчої проби. Таким чином, відбувався розвиток гірничодобувної промисловості та створення мінеральної ренти. З іншого боку, це призвело до такої моделі використання ресурсів, яка погіршила розподіл доходів, зробила економіку менш диверсифікованою, а експортні доходи сконцентрованими на сировинних товарах. Причому превалювання такої галузевої структури економіки латиноамериканських країн збереглася й донині.

Хоча й у колоніальний період у країнах Південного конуса, зокрема Аргентині, було створено систему великих земельних володінь (ас'єнд або латифундій), але істотного розвитку сільського господарства не відбувалося, тому вони тривалий час залишалися збіднілими колоніями. Тільки протягом другої половини XVIII ст. експорт шкур став свідчити про величезний потенціал цієї багатотрої та родючої країни.

Становлення Бразилії відбувалося інакше, оскільки її колонізувала Португалія, яка не мала такої сильної влади над колоніями як Іспанія, та не демонструвала значних експлуатаційних проявів. Відповідно, видобуток корисних копалин не був достатньо розвинений, а плантаційна економіка, введена в XVI ст., коли Бразилія стала найважливішим у світі виробником та експортером цукру, також мала відмінні риси в порівнянні з рештою країн Латинської Америки, особливо щодо використання праці рабів у великих масштабах. Крім того, відкриття у XVIII ст. покладів золота та алмазів стимулювало розвиток гірничодобувної галузі [4]. Натомість, провідним в економіці Мексики було сільське господарство, орієнтоване на

внутрішнє споживання, хоча й вирощувалося кілька експортних культур, таких як барвники для процвітаючої європейської текстильної промисловості, какао, ваніль. Тож латиноамериканські колонії перебували у залежності від економічних інтересів колонізуючих країн та виступали як сировинні придатки.

Зважаючи на це, незалежність розглядалася як передумова Латинської Америки прискорити свій економічний ріст, адже це відкривало нові можливості для торгівлі та розвитку інститутів, які до цього були обмежені Іспанією та Португалією в колоніальний період. Тому більшість вчених вказують на початок ХІХ століття як на відправну точку прискореного капіталістичного розвитку [6]. Та попри це Латинській Америці не вдалося досягти такого ж прискореного зростання, як приміром провідним країнам Європи та Азії.

Зокрема, упродовж першої половини ХІХ ст. після здобуття незалежності значні природні ресурси Аргентини, засновані на землі, залишалися неосвоєними, оскільки країна більшу частину часу була занурена в політичні потрясіння. З 1880-их років економіка країни набувала експортоорієнтованого характеру, заснованого на багатстві природних ресурсів, особливо землі, а першими експортними товарами були шерсть, шкури та солоне м'ясо, до яких додалися пшениця, ком і лляне насіння. Пізніше великого значення набув експорт замороженої яловичини. Зі здобуттям незалежності у Бразилії теж відбувалося сільськогосподарське відродження, засноване ще на плантаційній економіці попереднього століття. Основними продуктами, які вирощувала та експортувала Бразилія стали цукор, бавовна та кава. Стратегія розвитку Латинської Америки після здобуття країнами незалежності, орієнтована на експорт, тривала принаймні до 1913 р.

Про потребу індустріального розвитку в цих країнах почали замислюватися після Великої депресії 1929–33 років і під час Другої світової війни, оскільки імпорту стало дефіцитним і вимагав посиленого імпортозаміщення. Водночас, не так ідеї розвитку економіки стимулювати процес індустріалізації, скільки різке зниження експорту сировини. Як наслідок, стимулювався розвиток існуючих, так і створення нових галузей виробництва.

На початковому етапі імпортозаміщення мало чимало вигод для економіки, коли відбувалося заміщення товарів широкого вжитку. Це дозволяло домогтися самозабезпеченості великому колу споживчих товарів, створити досить диверсифіковану обробну промисловість, змінити галузеву структуру економіки

тощо. Проте істотного промислового розвитку в ХХ ст. країни Латинської Америки не досягли. Це пояснюється теорією «периферійного капіталізму», сформованою Пребішем Р., під яким розуміється «процес запозичення та розповсюдження техніки, стандартів споживання, а також культурних цінностей... процес їх впровадження у зовсім інші суспільні культури» [7].

Відповідно, світова капіталістична економіка є єдиним цілим і чітко поділена на «центр», який включає в себе високорозвинені індустріальні держави («центри»), та «периферію», яку формують переважно аграрні країни. При цьому периферійні країни перебувають в економічній залежності від «центру». Країни «центру» тісно пов'язані з країнами «периферії» торговими відносинами: від останньої до першого йде потік аграрних і сировинних товарів, а зворотному напрямі – потік готових інвестиційних та споживчих благ. Масштаби цих потоків постійно зростають, тобто постійно зростає ступінь відкритості індустріальних економік з одного боку, і аграрно-сировинних – з іншого [1, с. 73–74].

Відповідно, капіталізм периферійних країн якісно відмінний від капіталізму «центрів»: функціонує за іншими законами, а розвиток периферійного капіталізму є нічим іншим, як «відтворення знедоленості» [7, с. 14–15, 211]. Така залежність, зокрема позначилася на політиці економічного зростання нових індустріальних країн Латинської Америки другої половини ХХ ст. – імпортозаміщуючій індустріалізації.

Як зазначав Пребіш Р.: «Насправді жодних планів індустріалізації не було. Центри не були зацікавлені у розвитку периферійної індустріалізації й чинили їй опір, застосовуючи переваги попередньої моделі міжнародного розподілу праці, коли периферії відводилася роль експортера сировинних товарів, а центрам – постачальників промислової продукції» [7, с. 175–176].

Так, розпочавши імпортозаміщуючу індустріалізацію, про значний промисловий розвиток (за 1960–1970 рр. частка промисловості у ВВП країн зросла не більше ніж на 4–6% (табл. 1), а в Аргентині навпаки знизилася на 5,7%). Крім того, різкого зростання частки країн у світовому промисловому виробництві не спостерігалось: у період 1960–1980 рр. цей показник для Аргентини був не змінним на рівні 1%; для Бразилії – зріс на 1 в.п. (з 1,2% до 2,2%); для Мексики – на 0,6 в.п. (з 1% до 1,6%) [9].

Відповідно, про експорт промислової продукції з країн так званої «периферії» не йшлося, оскільки частка експорту всіх товарів і послуг у ВВП нових індустріальних країн за

Таблиця 1

**Частка основних галузей економіки у ВВП
нових індустріальних країн Латинської Америки, %**

Рік	Аргентина	Бразилія	Мексика	Світ
<i>Промисловість (у тому числі будівництво)</i>				
1960	48,0	28,3	25,0	н.д.
1970	42,3	32,3	30,6	н.д.
1980	41,2	39,2	27,9	н.д.
1990	36,0	33,3	26,1	32,1
2000	26,0	23,0	34,2	27,8
2010	25,3	23,3	32,4	27,6
2020	23,3	17,7	29,6	26,2
<i>Сільське господарство</i>				
1960	12,5	15,7	13,0	н.д.
1970	9,6	10,4	10,9	9,8
1980	6,4	9,9	6,3	7,0
1990	8,1	7,0	6,7	5,1
2000	4,7	4,8	3,3	3,4
2010	7,1	4,1	3,2	3,9
2020	5,9	4,2	3,8	4,4
<i>Торгівля</i>				
1960	15	13	20	н.д.
1970	10	14	17	25
1980	12	20	22	37
1990	15	15	39	38
2000	23	23	52	51
2010	35	23	61	57
2020	30	33	77	52
<i>Послуги</i>				
1970*	48,1	41,5	52,5	н.д.
1980	52,4	40,4	52,9	н.д.
1990	55,9	60,5	59,7	н.д.
2000	63,5	58,3	57,8	63,6
2010	51,5	57,6	60,4	62,8
2020	52,5	62,8	60,1	65,3

* Дані Світового банку за 1960 р. відсутні, тому у таблиці наведено показники, починаючи з 1970 р.

Джерело: [9]

1960–1980 рр. зростала не суттєво в залежності від країни (табл. 2). Так, вага експорту у створенні ВВП Бразилії в цей період залишалася незмінною на рівні 9%, Аргентини – зросла на 0,8 в.п. (до 9,5%), Мексики – зросла на 1,1 в.п. (до 12,5%). Це явище згідно з теорією «периферійного капіталізму» пояснюватим, що «центри» не намагалися сприяти промислому експорту з боку «периферії», але й вона сама не поспішала застосовувати політику стимулювання нарощування експорту конкурентних на світовому ринку промислових товарів.

Участь нових індустріальних країн у розвитку світової торгівлі промисловими товарами була досить обмеженою на відміну від експорту сировини. Експорт промислової продукції охоплював здебільшого товари, що

вже втратили новизну в результаті останніх технічних досягнень, або зводилися лише до поставки окремих частин, виробництво яких засноване на використанні дешевої робочої сили і не посилює перехід до прогресивних форм інтегрованого індустріального розвитку [7, с. 187–188]. Проте стійке зростання економіки за рахунок цього неможливий.

Відповідно, політика імпортозаміщення орієнтувала латиноамериканські країни на створення аналогів продукції, присутній на світовому ринку. Проте для її випуску країні потрібні час та ресурси, щоб сформувати локальне виробництво, імпортувати потрібну технологію, підготувати кадри, які б могли її освоїти та вести виробничий процес. За цей період високорозвинені країни-творці також продукції її оновлюють або ж взагалі

Таблиця 2

**Показники експорту товарів в нових індустріальних країнах
Латинської Америки у XX – початку XXI ст.**

Показник	1900	1913	1929	1938	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
Аргентина												
Частка експорту товарів, % ВВП	8,5	10,0	9,0	8,7	8,5	8,8	9,1	9,5	10,0	10,5	18,9	16,6
Ріст експорту товарів, разів проти 1990 р.	-	2,3	3,8	5,6	7,5	11,9	18,6	25,8	23,1	33,5	60,3	53,0
Бразилія												
Частка експорту товарів, % ВВП	9,5	12,5	11,0	10,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,5	10,0	10,9	16,8
Ріст експорту товарів, разів проти 1990 р.	-	2,1	3,2	4,1	7,0	12,6	21,8	49,0	60,0	77,2	84,1	129,7
Мексика												
Частка експорту товарів, % ВВП	10,0	12,5	11,0	11,0	11,0	11,4	11,9	12,5	16,0	25,4	29,7	39,6
Ріст експорту товарів, разів проти 1990 р.	-	1,8	1,8	2,3	4,1	7,5	11,4	30,5	45,5	118,2	138,2	184,3

Джерело: [10]

просувають на ринок новітні товари, отримуючи вищі прибутки від її реалізації. Тому, застосовуючи політику імпортозаміщення, «країна прирікає себе до вічної гонки за лідером і до вічного відставання від нього» [2, с. 22]. Орієнтуючись на імпортозаміщення певних товарів, виробники хоча й виробляють нову у національному масштабі продукцію, проте не можуть забезпечити виробництво товарів і послуг, нових та конкурентних у глобальному відношенні. Тому, у таких країнах після нетривалого швидкого зростання відбувається досить тривала стагнація, що супроводжується: періодичними дефолтами, неплатоспроможністю, високим рівнем інфляції, зростанням зовнішнього боргу і безробіття, домінування кланово-олігархічних груп тощо.

Як наслідок, політики імпортозаміщуючої індустріалізації та проявів «залежного розвитку» латиноамериканські країни неодноразово переживали міжнародні фінансові кризи. Одна з перших значних фінансових хвиль відбулася 1822 р., коли нові незалежні латиноамериканські країни залучили європейський капітал для зміцнення незалежності та розвитку торгівлі. Фінансовий бум був недовгим, адже боржники та інвестори переоцінили експортний потенціал регіону. В результаті та під впливом європейської фінансової кризи 1825–26 рр., у 1827 р. країни відчули фінансовий спад. Хоча в подальшому вдалося подолати його наслідки та посилити інвестиційний потенціал, він увінчався фінансовою кризою 1850 р. [5].

Незважаючи на це, спостерігався значний приплив іноземного капіталу в Латинську Америку протягом усього XIX ст. – початку

XX ст. Насамперед напередодні Першої світової війни регіон став об'єктом гострої конкуренції між великими міжнародними фінансовими центрами. Під час Першої світової війни потоки капіталу скоротилися, але серйозних проблем із платежами не виникло, частково тому, що експорт і платіжні можливості під час війни були збільшені. У 1920-х роках стався черговий інвестиційний бум, за яким наступив знаменитий крах 1930-х років, викликаний Великою депресією та падінням економіки: депресією та різким зниженням експортних цін у регіоні. Потоки приватного капіталу майже повністю вичерпалися за п'ятнадцять років після депресії 1929 року через дефолти.

Лише після Другої світової війни доступ Латинської Америки до приватного міжнародного капіталу почав поступово відновлюватись. Відразу після війни зовнішнє фінансування регіону сильно залежало від потоків прямих іноземних інвестицій та двостороннього кредитування. Наприкінці 1950-х років до цього додалося фінансування Світового банку: організація переключила свою увагу з відновлення Європи на фінансування розвитку. Додаткове багатостороннє фінансування стало доступним на початку 1960-х років після створення Міжамериканського банку розвитку. Натомість приватні комерційні банки відгравали дуже незначну роль ситуації із зовнішнім фінансуванням у регіоні, зазвичай обмежуючись експортними кредитами, гарантованими власним урядом і безризиковими короткостроковими торговими кредитами. У 1970-их роках приватні комерційні банки розширили потоки капіталу у вигляді

банківських кредитів за плаваючими відсотковими ставками, деномінованими в іноземній валюті (доларах США).

Проте ситуація різко змінилася в 1981 р., коли світові торгові ціни в доларах впали, а відсоткові ставки різко зросли. З року в рік чисті трансферти в Латинську Америку ставали негативними. Боргова криза 1980-их змусила країни змінити свою стратегію розвитку, націлену на досягнення стабільності та проведення структурних змін у своїх економіках. Як наслідок таких змін, відбувся великий приплив іноземного капіталу на початку 1990-их, який набув різних форм, наприклад, короткострокові облигації в Мексиці, інвестиції в активи на фондових ринках у більшості країн регіону.

Проте й нині, основні латиноамериканські країни не відчувають стійкої фінансової впевненості та фінансовий сектор в них не можна вважати достатньо розвиненим та конкурентним. Темпи зростання ВВП, представлені в таблиці 3, свідчать про добрі економічні показники Латинської Америки в XX столітті та перших десятиліттях XXI ст. Найнижчі темпи зростання були відзначені в Аргентині, а найкращі загальні показники – у Бразилії.

Загалом середньорічне зростання в 4,2% на рік було вище, ніж у передових та пірнейських країнах, які зростали в середньому на 2,8% на рік, проте такі темпи зростання були повільнішими, ніж в азіатській групі, де рівень зростання сягав 4,8% у XX ст.

Таблиця 3

**Основні показники економічного розвитку нових індустріальних країн
Латинської Америки у XX – початку XXI ст.**

Показник	1900	1913	1929	1938	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
Латинська Америка												
Населення, млн. осіб	63,0	80,0	106,0	125,0	156,0	208,5	275,5	358,0	426,0	520,0	590,0	652,4
Ріст ВВП до 1990 р.	1	1,5	2,4	3,3	5,3	9,0	14,2	26,9	30,3	39,1	89,5	79,3
ВВП на душу населення за ПКС, тис. дол.	1,4	1,7	2,0	2,4	3,1	3,9	4,6	6,8	6,4	6,9	14,4	14,2
Ріст ВВП на душу населення, до 1990 р.	1	1,2	1,4	1,7	2,2	2,7	3,3	4,7	4,5	4,9	10,2	10,1
Зайнятість населення, млн. осіб	24,0	30,0	39,5	46,0	57,0	75,0	104,0	138,0	160,0	200,0	269,4	286,5
Аргентина												
Населення, млн. осіб	5,0	7,7	11,6	13,7	16,5	20,0	24,0	28,0	33,0	37,0	40,8	45,4
Ріст ВВП до 1900 р.	1	1,9	3,6	5,4	7,5	11,5	17,2	23,1	19,6	21,1	31,4	28,9
ВВП на душу населення, за ПКС тис. дол.	2,6	3,2	4,1	5,1	5,9	7,5	9,3	10,7	7,7	7,4	18,1	20,8
Ріст ВВП на душу населення, до 1990 р.	1	1,2	1,6	2,0	2,3	2,9	3,6	4,1	3,0	2,8	6,8	7,9
Зайнятість населення, млн. осіб	2,0	3,3	5,0	6,0	7,2	8,8	10,5	12,3	13,5	15,0	18,2	19,2
Бразилія												
Населення, млн. осіб	18,0	23,7	33,0	40,0	51,0	70,0	93,5	121,5	141,0	168,0	195,7	212,6
Ріст ВВП до 1990 р.	1	1,6	2,9	3,9	7,3	13,3	23,0	52,0	60,0	78,0	286,0	188,5
ВВП на душу населення за ПКС, тис. дол.	0,8	1,0	1,3	1,5	2,2	2,9	3,7	6,4	6,4	7,0	14,3	14,0
Ріст ВВП на душу населення, до 1990 р.	1	1,2	1,6	1,7	2,6	3,4	4,4	7,7	7,7	8,7	17,7	17,4
Зайнятість населення, млн. осіб	6,3	8,3	11,4	13,7	17,7	25,3	34,5	45,5	53,5	65,5	94,0	96,5
Мексика												
Населення, млн. осіб	13,6	15,0	16,8	19,8	24,0	34,0	47,5	67,5	80,0	98,0	114,1	128,9
Ріст ВВП до 1900 р.	1	1,4	1,6	2,0	3,06	6,6	9,5	24,3	28,6	40,9	60,9	62,7
ВВП на душу населення за ПКС, тис. дол.	1,6	2,1	2,1	2,3	3,3	4,3	4,4	7,9	7,9	9,2	15,3	18,7
Ріст ВВП на душу населення, до 1990 р.	1	1,3	1,3	1,4	2,1	2,6	2,7	4,9	4,9	5,7	9,2	11,6
Зайнятість населення, млн. осіб	4,8	5,3	6,0	7,0	8,5	12,2	17,2	24,7	29,5	37,0	48,0	53,1

Джерело: [9]

Також у першій половині минулого століття в Латинській Америці зростання на душу населення в середньому становило 1,8% на рік, що було досить високим показником на світовому ринку порівняно з лише 0,4% в Європі та 1,1% в Азії. Проте з 1950 р. ріст ВВП на душу населення становив середньому 2,6% на рік, однак цей показник був значно нижчим від інших регіонів світу, для яких настало «золоте століття» економічного росту: у 1950–70 рр. середнє зростання Азії становив 5,7% на рік, а розвинених європейських країнах 4,7%, США – 2,2% на рік [11].

Крім того, варто зазначити, що темпи економічного зростання, що мали місце наприкінці 1990-их років та на початку нового століття у 2020 р. не лише сповільнилися, а й зазнали часткового скорочення. Зокрема ВВП на душу населення скоротилося на 1,4% проти рівня 2010 р., коли сягнула найвищого за 1900–2020 рр. рівня в 14,4 тис. дол. США, у 10,2 рази перевищуючи аналогічний показник на початку ХХ століття.

У післявоєнний період Латинська Америка не демонструвала такого рівня зростанням, що й інші країни, які характеризувалися відновленням та наздоганяючим розвитком, швидким розширенням міжнародної торгівлі та комерційним використанням накопичених під час війни технологічних досягнень. Додатковим важливим фактором, що пояснює задовільні результати цього регіону, був той факт, що у першій половині минулого віку його економіка зростала швидше, ніж будь-якого іншого регіону світу та була значно ближче до піку свого потенціалу, тоді як багато інших країн мали набагато більше можливостей для відновлення.

Загалом період з початку 1950-их рр. до 1970-их рр. є періодом стабілізації розвитку, оскільки в цей час спостерігалось стійке зростання ВВП, а рівень цін залишався відносно стабільним. Тим не менш, назрівало ряд проблем: високий рівень безробіття і неповної зайнятості; неухильне погіршення платіжного балансу; серйозні галузеві дисбаланси; неадекватність фіскальної політики. Це відчутно позначилося на економіці країн Латинської Америки, які в 1980-их роках сповільнили темпи зростання.

Проте з 1990-их рр. країнам регіону вдалося здійснити великомасштабну реструктуризацію, домогтися списання зовнішніх боргів, зменшивши негативний тиск на економіку. Піднесенню виробництва сприяли також політика жорсткої економії і масовий приплив зарубіжних інвестицій, збільшення латиноамериканського експорту та приватизація державної власності.

Незважаючи на це, темпи економічного зростання, що мали місце наприкінці 1990-их років сповільнилися. У 2000-их рр. спад економічної активності у світі загалом негативно вплинув на економіку країн Латинської Америки. Це проявилось в економічному застої в одних і падінні виробництва в інших країнах, у зростанні заборгованості, кризі платоспроможності, що загострилася в 2002 р. Та більше того, погіршення економічної кон'юнктури призвело до соціальних негараздів і заворушень у ряді країн. Чимало країн зіткнулися з проблемами, спричиненими нестабільністю політичної системи, коливаннями економічних показників, посиленням бідності населення, розвитком наркотрафіку та зростанням загального рівня злочинності. Крім того, поглибили ці суперечливі тенденції та викликали соціально-економічну кризу наслідки пандемії коронавірусної інфекції (COVID-19), спричинивши найбільший спад росту ВВП країни регіону за останнє століття. Зокрема, у 2020 р. ВВП на душу населення латиноамериканських країн скоротилося на 1,4% проти рівня 2010 р., коли сягнула найвищого за 1900–2020 рр. рівня в 14,4 тис. дол. США, у 10,2 рази перевищуючи аналогічний показник на початку ХХ століття.

Тож, економіки нових індустриальних країн Латинської Америки на відміну від розвинених країн мали лише нетривалий період швидкого зростання, який надалі супроводжувався затяжним застоєм та загостренням кризових явищ. Це спричинено недостатнім індустриальним розвитком, адже розпочинаючи нарощування промислового виробництва, країни не досягають тієї стадії, коли останнє реалізується завдяки локальним науково-технологічним здобуткам. Відповідно, що необхідним кроком економічного зростання має бути структурна технологічна трансформація шляхом створення та розвитку високотехнологічних галузей національної економіки, а також вихід країни зі своєю технологічною продукцією на міжнародні ринки.

Висновки. Історичний досвід нових індустриальних країн Латинської Америки доводить, що їхнє економічне зростання не було цілеспрямованим та об'єктивно обумовленим, а значною мірою визначався залежністю від високорозвинених країн («центрів»), адже часто «розвиток периферії диктується центром у своїх інтересах» [8]. Це підтримується не лише економічними відносинами, а й існуючими у межах «периферії» інституційними основами суспільства, які унеможливають стійкий розвиток, заснований на технологічному прогресі, адже не можуть забезпечити

потрібний рівень розвитку людського капіталу, захисту прав власності, державного регулювання структурних змін економіки, спрямованих на стимулювання технічних інновацій та інтеграції ринкового сектору у суспільне

відтворення. Відповідно, перспективи подальших наукових пошуків полягають у з'ясуванні тенденцій економічного зростання, а також виявленні інституційних чинників, які мали основний вплив на цей процес.

Список використаних джерел:

1. Жданова Л.Л. Периферийный капитализм и его специфика в современной Украине. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 квітня 2020 р)*. Частина 1. Дніпро : НметАУ, 2020. С. 73–77.
2. Жданова Л.Л. Імпортозаміщення та експортоорієнтація в умовах індустріалізації та нової індустріалізації. *Сучасна економічна теорія в умовах глобалізаційних викликів : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 21–23.
3. Зверяков М.І. Теоретична парадигма сталого розвитку та українські реалії. *Економіка України*. 2018. № 10. С. 10–31.
4. Cardoso E. and Helwege A. *Latin America's Economy: Diversity, Trends, and Conflicts*. Cambridge, Massachusetts : MIT Press, 1992.
5. Marichal C.A *Century of Debt Crises in Latin America: From Independence to the Great Depression, 1820–1930*. New Jersey : Princeton University Press, Princeton, 1989.
6. Maddison A. *Dynamic Forces in Capitalist Development: A Long-Run Comparative View*. Oxford, UK : Oxford University Press, 1991.
7. Prebisch R. *Capitalismo periférico: crisis y transformación*. Sección de Obras de Economía. 1981. 342 p.
8. Prebisch R. Current problems of social and economic development. *Latin America*. 1977. № 6. P. 44–52.
9. The World Bank. Data. 2022. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
10. Exports of goods and services (% of GDP) – Latin America & Caribbean. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=ZJ>
11. Hofman A.A. *The economic development of Latin America in the Twentieth century*. Edward Elgar Cheltenham. UK : Northampton, MA. USA, 2000.

References:

1. Zhdanova L.L. (2020) Periferiyyny kapitalizm i yego spetsifika v sovremennoy Ukraine [Peripheral capitalism and ego specifics in modern Ukraine]. *Aktualni problemy sotsialno-ekonomichnykh system v umovakh transformatsiinoi ekonomiky: materialy VI Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (16-17 kvitnia 2020)*. Part 1. Dnipro: NmetAU, pp. 73–77.
2. Zhdanova L.L. (2016) Importozamishchennia ta eksportooriientatsiia v umovakh industrializatsii ta novoi industrializatsii [Import substitution and export orientation in the conditions of industrialization and new industrialization]. *Suchasna ekonomichna teoriia v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv: materialy I Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii*. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova, pp. 21–23.
3. Zveryakov M.I. (2018) Teoretychna paradygma staloho rozvytku ta ukrains'ki realii [Theoretical paradigm for sustainable development and Ukrainian realities]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10, pp. 10–31.
4. Cardoso E. and Helwege A. (1992) *Latin America's Economy: Diversity, Trends, and Conflicts*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
5. Marichal C. (1989) *A Century of Debt Crises in Latin America: From Independence to the Great Depression, 1820–1930*. New Jersey: Princeton University Press, Princeton.
6. Maddison A. (1991) *Dynamic Forces in Capitalist Development: A Long-Run Comparative View*. Oxford, UK: Oxford University Press.
7. Prebisch R. (1981) *Capitalismo periférico: crisis y transformación*. Sección de Obras de Economía, 342 p.
8. Prebisch R. (1977) Current problems of social and economic development. *Latin America*, no. 6, pp. 44–52.
9. The World Bank. Data (2022). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator>
10. The World Bank (2022) Exports of goods and services (% of GDP) – Latin America & Caribbean. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=ZJ>
11. Hofman A.A. (2000) *The economic development of Latin America in the Twentieth century*. Edward Elgar Cheltenham. UK: Northampton, MA. USA.